

INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBU (IĪT) PĀRKĀPUMU EKONOMISKĀS IZMAKSAS RIEPU UN AKUMULATORU NOZARĒS

Pārkāpumu kvantitatīvais novērtējums gumijas riepu un kameru ražošanā; gumijas riepu protektoru atjaunošanā (*NACE 22.11*) un bateriju un akumulatoru ražošanā (*NACE 27.20*)

INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBU (IĪT) PĀRKĀPUMU EKONOMISKĀS IZMAKSAS RIEPU UN AKUMULATORU NOZARĒS

Projekta grupa

Nathan Wajzman, galvenais ekonomists

Carolina Arias Burgos, ekonomiste

Pateicības

Autori vēlas pateikties Observatorijas ekonomikas un statistikas darba grupas locekļiem, kuri sniedza noderīgus komentārus par šīs sērijas ziņojumiem un izmantoto metodiku. Turklāt nozaru pārstāvji sniedza informāciju par riepu un akumulatoru tirgu Eiropas Savienībā.

2018. gada februāris

Satura rādītājs

1.	PRIEKŠVārds	4
2.	KOPSAVILKUMS	6
	2.1 METODIKA UN DATI	6
	2.2 GALVENIE SECINĀJUMI	6
	2.3 VILTOTU RIEPU UN AKUMULATORU AR EKONOMIKU NESAISTĪTĀ IETEKME ¹¹	

1. PRIEKŠVĀRDS

INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBU (IĪT) PĀRKĀPUMU EKONOMISKĀS IZMAKSAS RIEPU UN AKUMULATORU NOZARĒS

Eiropas Intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu novērošanas centrs (turpmāk tekstā — Observatorija) tika izveidota, lai uzlabotu izpratni par intelektuālā īpašuma (IĪ) nozīmi un negatīvajām sekām, ko rada intelektuālā īpašuma tiesību (IĪT) pārkāpumi. Pamatojoties uz Regulu (ES) Nr. 386/2012, Observatorija 2012. gadā no Komisijas tika nodots Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma biroja (EUIPO) pārziņā.

Pētījumā, kas veikts sadarbībā ar Eiropas Patentu iestādi (EPO)¹, EUIPO ar Observatorijas starpniecību aprēķināja, ka nozares, kurās plaši izmanto IĪT, veido aptuveni 42 % no kopējās saimnieciskās darbības un tajās strādā 28 % no visiem nodarbinātajiem ES, bet vēl 10 % darbvietu ES pastāv saistībā ar to preču un pakalpojumu iepirkumiem, ko piedāvā citas nozares.

Citā pētījumā² tika salīdzināti to Eiropas uzņēmumu ekonomiskie rādītāji, kuriem pieder IĪT, ar to uzņēmumu darbības rezultātiem, kuriem šādas tiesības nepieder, konstatējot, ka to uzņēmumu, kuriem pieder IĪT, ieņēmumi uz vienu darbinieku ir par 28 % lielāki nekā to uzņēmumu vidējie ieņēmumi, kuriem šādas tiesības nepieder, un ka šāda atšķirība ir jo īpaši izteikta mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) vidū. Lai gan tikai 9 % no MVU pieder reģistrētās IĪT, uzņēmumu, kuriem ir IĪT, ieņēmumi uz vienu darbinieku par gandrīz 32 % pārsniedz to uzņēmumu ieņēmumus, kuriem IĪT nav.

ES mērogā veiktajā aptaujā tika novērtēta arī Eiropas pilsoņu uztvere un rīcība saistībā ar intelektuālo īpašumu (IĪ), viltojumiem un pirātismu³. Šī aptauja parādīja, ka, lai gan principā ES pilsoņi atzīst intelektuālā īpašuma vērtību, tomēr dažos gadījumos viņi cenšas attaisnot tiesību pārkāpumus individuālā līmenī.

Observatorija centīsies izveidot skaidru pārskatu par situāciju, izvērtējot viltošanas un pirātisma ietekmi uz ekonomiku.

Uzdevums ir samērā grūts no metodikas viedokļa, jo ir jāmēģina iegūt skaidru priekšstatu par parādību, kas būtībā nav tieši novērojama. Lai atvieglotu IĪT pārkāpumu mēroga, apjoma un ietekmes kvantitatīvo novērtējumu atbilstoši noteiktajām pilnvarām, Observatorija ir izstrādājusi pakāpenisku pieeju ar mērķi

¹ EUIPO/EPO, "Intelektuālā īpašuma tiesību ietilpīgas nozares un ekonomikas veiktspēja Eiropas Savienībā: nozaru līmeņa analīzes ziņojums", 2. izdevums, EUIPO, Alikante, 2016. gads.

² Iekšējā tirgus saskaņošanas birojs (ITSB), "Intelektuālā īpašuma tiesības un uzņēmumu darbības rezultāti Eiropā — ekonomiska analīze: uzņēmumu līmeņa analīzes ziņojums", ITSB, Alikante, 2015. gads.

³ EUIPO, "Eiropas pilsoņi un intelektuālais īpašums: uztvere, informētība un rīcība", 2. izdevums, EUIPO, Alikante, 2017. gads.

novērtēt viltojumu negatīvo ietekmi uz legālu uzņēmējdarbību, valdībām un patērētājiem, kā arī uz visu sabiedrību kopumā.

Tika izvēlētas vairākas ar IĪT saistītas nozares, kurās ir zināms, ka izstrādājumi bieži tiek viltoti vai tiek uzskatīti, ka viltojumi ir sastopami. Iepriekšējos pētījumos tika aplūkotas šādas nozares: kosmētika un personīgās higiēnas līdzekļi; apģērbs, apavi un aksesuāri; sporta preces; rotaļlietas un spēles; juvelierizstrādājumi un rokaspulksteņi; rokassomas un ceļasomas; mūzikas ieraksti; stiprie alkoholiskie dzērieni un vīns; farmaceitiskie līdzekļi; pesticīdi; un viedtālruni.

EUIPO un ESAO kopējā ziņojumā⁴ par viltotu izstrādājumu globālo tirdzniecību tika atklāts plašs nozaru klāsts, kuras skārusi viltošana, aptverot dažādus izstrādājumus — gan luksusa preces, gan ikdienas patēriņa preces, tostarp izstrādājumus, kas var izraisīt apdraudējumu patērētāju veselībai un drošībai, kā arī videi. Automobiļu rezerves daļas ir to izstrādājumu skaitā, kurus skārusi viltotāju darbība, aptverot visas automobiļu daļas un detaļas, piemēram, virzuļa gredzenus, filtrus, drošības jostas, eļļas un eļļošanas līdzekļus, akumulatorus un riepas.

Šajā, divpadsmitajā pētījumā, kurā uzmanība tiek pievērsta riepu un akumulatoru nozarēm, ir izmantota tāda pati metodika kā iepriekšējos nozaru pētījumos. EUIPO/EPO 2016. gada “Pētījumā par IĪ ieguldījumu” tika atklāts, ka abās minētajās nozarēs plaši izmanto preču zīmes, patentus un dizainparaugus.

---

⁴ EUIPO/ESAO, “Viltotu un pirātisku preču tirdzniecība: ekonomiskās ietekmes apzināšana”, ESAO publikācijas, Parīze, 2016. gads.

2. KOPSAVILKUMS

INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBU (ĪT) PĀRKĀPUMU EKONOMISKĀS IZMAKSAS RIEPU UN AKUMULATORU NOZARĒS

2.1 METODIKA UN DATI

Saskaņā ar šajā pētījumā (tāpat kā citos šīs sērijas pētījumos) izmantoto metodiku ir nepieciešams apkopot ilgā laika posmā iegūtus viendabīgu izstrādājumu pārdošanas datus. Kur bija iespējams, tika izmantoti oficiālie *Eurostat* dati, kas nosaka katru nozari, pamatojoties uz *NACE*⁵ klasifikāciju. Attiecībā uz automašīnu rezerves daļām tikai divas *NACE* klases atbilst šīm prasībām — riepas un akumulatori.

Šīs analīzes sākumpunkts ir Eiropas Savienībā pārdoto riepu un akumulatoru vērtība saskaņā ar *Eurostat* uzņēmējdarbības strukturālā apsekojuma (*SBS*) un starptautiskās tirdzniecības statistikas datiem. Par katru no šiem diviem izstrādājumiem tiek noteikti prognozētie pārdošanas apjomi un sniegts to salīdzinājums ar faktiskajiem pārdošanas apjomiem katrā ES dalībvalstī. Prognozēto un faktisko pārdošanas apjomu atšķirības pēc tam tiek analizētas, izmantojot statistikas metodes. Šīs atšķirības daļēji var izskaidrot ar tādiem **sociāli ekonomiskajiem faktoriem** kā, piemēram, IKP pieaugums, valūtas maiņas kursi vai vieglo automobiļu skaits uz 1000 iedzīvotājiem. Turklāt tiek izvērtēti **ar viltošanu saistīti faktori**, piemēram, patērētāju rīcība⁶, kā tas aprakstīts *Pētījumā par ĪI uztveri*.

Šī metodika ir sīkāk aprakstīta 4. sadaļā.

2.2 GALVENIE SECINĀJUMI

Tiek lēsts, ka **legālajai rūpniecībai ES tirgū katru gadu tiek radīti zaudējumi 2,2 miljardu EUR apmērā viltotu riepu dēļ un 180 miljoni EUR katru gadu tiek zaudēti viltotu akumulatoru dēļ**, kas atbilst attiecīgi **7,5 % un 1,8 % no nozaru pārdošanas apjomiem**.

legūtās aplēses relatīvā un absolūtā izteiksmē par zaudētajiem pārdošanas apjomiem riepu un akumulatoru ražošanas nozarēs izstrādājumu viltojumu dēļ ir sniegtas 1. tabulā.

⁵ *NACE (Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté Européenne)* ir saimnieciskās darbības oficiālā klasifikācija, kas tiek izmantota ES Statistikas biroja *Eurostat* darbībā.

⁶ Ir izmantoti *EUIPO* 2013. gada novembrī publicētā *Pētījuma par ĪI uztveri* rezultāti, piemēram, attiecībā uz ES pilsoņu tendenci apzināti iegādāties viltotas preces.

1. tabula Viltotu riepju un akumulatoru dēļ zaudētie pārdošanas apjomi ES dalībvalstīs
(2010.–2015. g.)

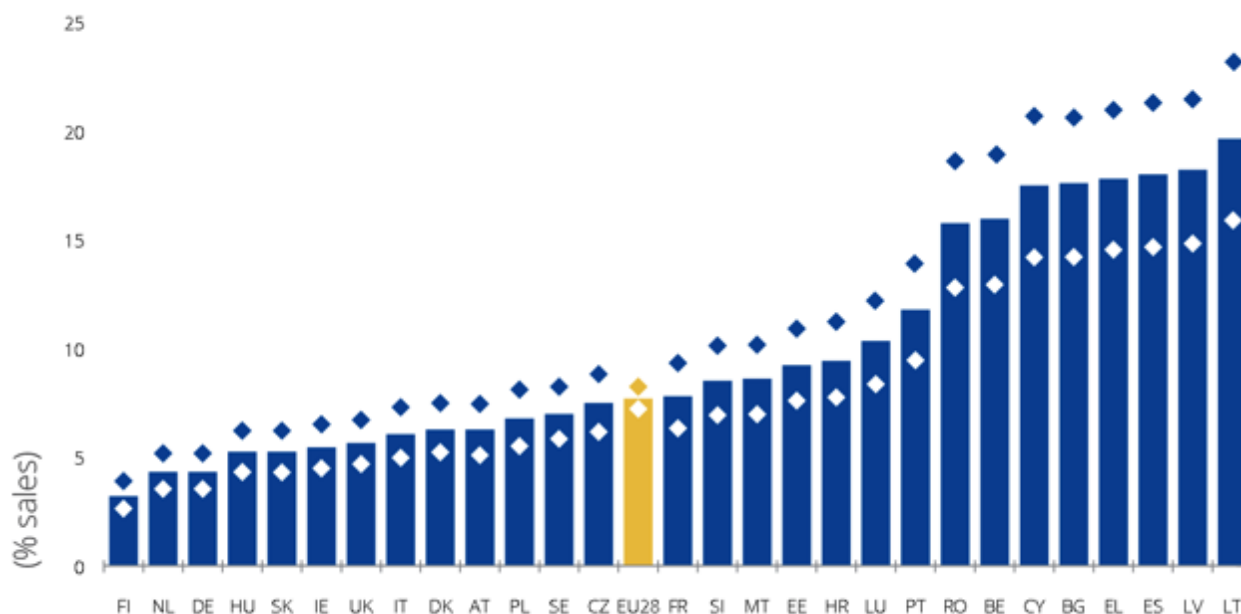
	RIEPAS		AKUMULATORI	
	Zaudētie pārdošanas apjomi (%)	Zaudētie pārdošanas apjomi (miljoni EUR)	Zaudētie pārdošanas apjomi (%)	Zaudētie pārdošanas apjomi (miljoni EUR)
AUSTRIJA	6,1	30	1,6	3
BELĢIJA	15,6	96	4,0	3
BULGĀRIJA	17,2	21	4,4	4
KIPRA	17,1	7	4,4	1
ČEHIJAS REPUBLIKA	7,3	106	1,9	3
VĀCIJA	4,2	261	1,1	31
DĀNIJA	6,1	13	1,6	1
IGAUNIJA	9,0	4	2,3	nav datu
GRIEĶIJA	17,4	39	4,5	5
SPĀNIJA	17,6	445	4,6	32
SOMIJA	3,1	17	0,8	1
FRANCIJA	7,6	411	2,0	27
HORVĀTIJA	9,2	9	2,4	nav datu
UNGĀRIJA	5,1	16	1,3	7
ĪRIJA	5,3	11	1,4	1
ITĀLIJA	5,9	256	1,5	18
LIETUVA	19,2	15	5,0	1
LUKSEMBURGA	10,1	2	2,6	nav datu
LATVIJA	17,8	11	4,6	1
MALTA	8,4	1	2,2	0
NĪDERLANDE	4,2	12	1,1	3
POLIJA	6,6	74	1,7	6
PORTUGĀLE	11,5	41	3,0	3
RUMĀNIJA	15,4	76	4,0	3
ZVIEDRIJA	6,8	45	1,8	10
SLOVĒNIJA	8,3	14	2,2	1

SLOVĀKIJA	5,1	14	1,3	1
APVIENOTĀ KARALISTE	5,5	201	1,4	13
ES-28	7,5	2247	1,8	179

Relatīvā izteiksmē riepu un akumulatoru viltojumu ietekme vismazākā ir Somijā (attiecīgi 3,1 % un 0,8 %), bet Lietuvā šī ietekme ir vislielākā (attiecīgi 19,2 % un 5 %). Absolūtā izteiksmē visvairāk skarta ir Spānija, kur saskaņā ar aplēsēm viltotu riepu un akumulatoru dēļ ir zaudēti pārdošanas apjomi 477 miljonu EUR apmērā, kam seko Francija ar 438 miljoniem EUR, Vācija (292 miljoni EUR), Itālija (274 miljoni EUR) un Apvienotā Karaliste (214 miljoni EUR). Piecās lielākajās ES dalībvalstīs zaudētais pārdošanas apjoms viltotu preču dēļ veido 1,7 miljardus EUR, kas ir 70 % no kopējā ES zaudētā pārdošanas apjoma.

Viltotu riepu un akumulatoru radīto relatīvo pārdošanas apjomu zaudējumu aplēses, kas aprēķinātas par katru valsti, ir parādītas 1. un 2. attēlā. Stabiņi norāda, kā viltoto preču pārdošana ir ietekmējusi nozares autentisko preču pārdošanu, izsakot to procentos no pārdošanas apjoma, bet rombi norāda šā aprēķina 95 % ticamības intervālu⁷.

1. attēls Viltotu riepu dēļ zaudētie pārdošanas apjomi ES dalībvalstīs (2010.–2015. g.)

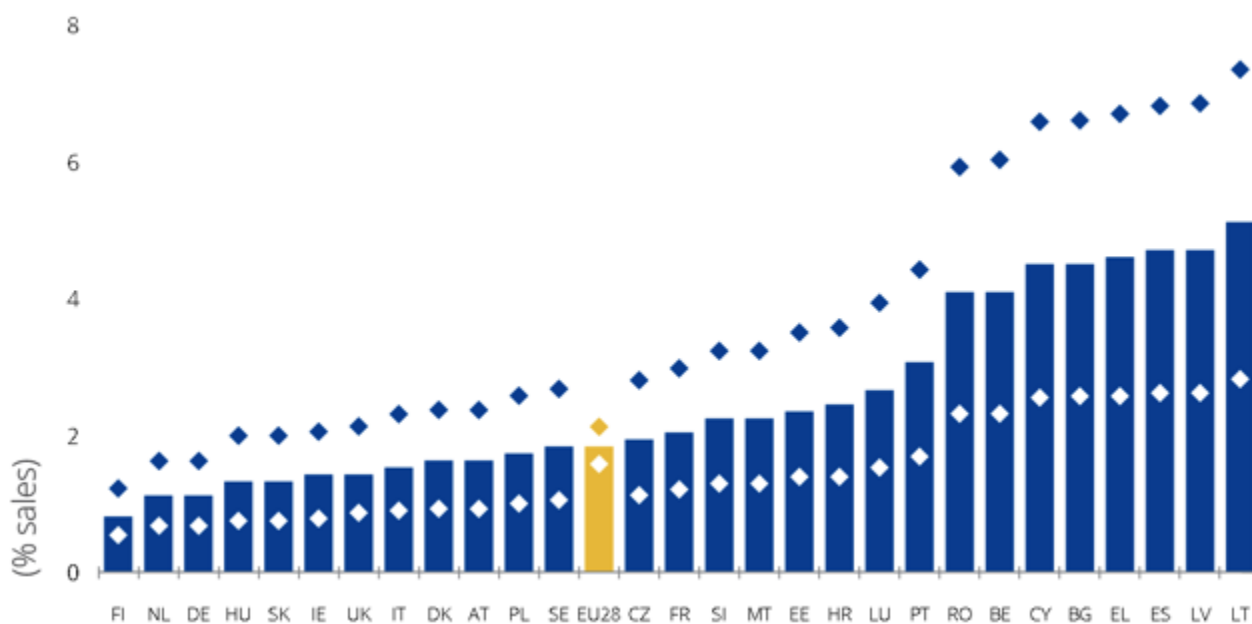

⁷ 95 % ticamības intervāls ir statistikas aprēķins, kas nozīmē, ka pastāv 95 % varbūtība, ka patiesais skaitlis atrodas starp šā intervāla apakšējo un augšējo robežu. Piemēram, attiecībā uz ES kopumā aprēķinātais zaudētais pārdošanas apjoms ir 7,5 % ar 95 % varbūtību, ka patiesais skaitlis atrodas intervālā no 7 % līdz 8 %.

2. attēls. Viltotu akumulatoru dēļ zaudētie pārdošanas apjomi ES dalībvalstīs (2010.–2015. g.)

Šie zaudētie pārdošanas apjomi pārvēršas par 8318 zaudētām darbvietām ⁸.

Ja, izvērtējot gan tiešo, gan netiešo ietekmi, tiek ņemta vērā pakārtotā ietekme uz citām nozarēm, **ES ekonomika šajās divās nozarēs viltošanas dēļ zaudē tirdzniecības apjomus aptuveni 4,8 miljardu EUR apmērā, kas savukārt izraisa nodarbinātības kritumu par 22 283 darbvietām.**

⁸ Šajos aprēķinos netiek ņemta vērā importa ietekme, jo tādos gadījumos saistītā ietekme uz nodarbinātību notiek ārpus ES. Tajos nav ietverti arī tie zaudējumi, kas ES ražotājiem radušies viltošanas rezultātā citos tirgos ārpus ES. Tādējādi aplēsēs norādītie ES nodarbinātības zaudējumi attiecas uz precēm, kas tiek ražotas un patērētas ES iekšienē.

Visbeidzot, pieņemot, ka nelikumīgi ražotāji savas darbības un no tām gūtos ieņēmumus nedeklarē attiecīgajām iestādēm, **var lēst, ka kopējie valdības ieņēmumu zaudējumi (mājsaimniecību ienākuma nodokļi, sociālās apdrošināšanas iemaksas un uzņēmumu ienākuma nodokļi) veido aptuveni 340 miljonus EUR.**

2.3 VILTOTU RIEPU UN AKUMULATORU AR EKONOMIKU NESAISTĪTĀ IETEKME

Šajā ziņojumā galvenā uzmanība pievērsta tam, kā viltotas riepas un akumulatori ietekmē ekonomiku. Tomēr šie izstrādājumi ietekmē arī vairākas citas jomas, piemēram, drošību, un tie rada kaitējumu videi.

Viltotas riepas vai akumulatori bieži šķiet autentiski, jo, spriežot pēc izskata, ir ļoti grūti atšķirt legālu izstrādājumu no viltojuma. Tādēļ patērētāji var netīši iegādāties tādus izstrādājumus, kas ir standartiem neatbilstoši vai nedroši, jo viltotu izstrādājumu ražošanā lielākoties nepastāv pārbaūžu un kvalitātes novērtējuma procesi, tādējādi radot risku autovadītājiem un citiem ceļu satiksmes dalībniekiem.

Pētījumā par satiksmes negadījumu apstākļiem saistībā ar riepu lietošanu⁹ ir pierādīts, ka salīdzinājumā ar riepām, kuru protektora dziļums ir mazāks par 1,6 mm, protektors, kura dziļums ir 1,6 mm vai lielāks, uz slapjiem vai sniegotiem ceļiem par 84 % samazina ar saķeres zaudēšanu saistīta negadījuma iespējamību un par 86 % tiek samazināta tāda negadījuma iespējamība, ko izraisa riepās plīsums. Nozares veiktajās pārbaudēs tika konstatēts, ka viltotas riepas, kurām ir 1,4 mm dziļš protektors, un atjaunotas riepas (kas pielabotas, lai izskatītos jaunas, neskatoties uz to, ka faktiski tās ir vecākas riepas, kurām nav vai gandrīz nav saglabājies sākotnējais protektors) rada nepārprotamus riskus lietotāju drošībai.

Automobiļu akumulatoru ražotājiem ir jāievēro stingras specifikācijas, lai piepildītu patērētāju cerības saistībā ar šo izstrādājumu darbību un drošību. Akumulatori tiek izstrādāti tā, lai nepieļautu elektrolīta noplūdes (kas var būt kaitīgas ne vien ierīču elektriskajai ķēdei, bet arī ķermeņa audiem). Turklāt akumulatora blīvījumā ir paredzēts vienreiz lietojams vārsts, kas, lai nepieļautu eksploziju, nepareizas lietošanas apstākļos samazina pārmērīgu iekšējo spiedienu akumulatorā. Viltotiem akumulatoriem dažreiz nav šo drošības īpašību, un tas rada risku lietotājam.

Papildus lietotāja drošības aspektam viltotas riepas un akumulatori var arī radīt kaitējumu videi, jo viltoto detaļu ražošanā izmantotie materiāli varētu neatbilst drošības standartiem un tie ne vienmēr atbilst vides aizsardzības standartiem un ES aprites ekonomikas rīcības plānam¹⁰, kurā ir paredzēti pasākumi, kas aptver gan ražošanu, gan atkritumu apsaimniekošanu, ietverot arī pārstrādi un atkārtotu izmantošanu.

⁹ CHOI, E-H., "Tire-Related Factors in the Pre-Crash Phase" ("Ar riepām saistīti faktori pirms avārijas stadijā") (Ziņojums Nr. DOT HS 811 617), Nacionālā ceļu satiksmes drošības administrācija, Vašingtona, 2012. gads.

¹⁰ https://ec.europa.eu/commission/priorities/jobs-growth-and-investment/towards-circular-economy_lv

Riepas ir tāda izstrādājuma piemērs, kur aprites ekonomika sākas jau izstrādes posmā, pēc tam tā ietver šā izstrādājuma izmantošanu, izlietoto izstrādājumu savākšanu un turpinās kā atkārtota izmantošana un pārstrāde. Eiropas Riepu un gumijas ražotāju apvienības (*ETRMA*) ziņojumā ¹¹ ir minēts 96 % rādītājs saistībā ar riepu apstrādi (piemēram, materiālu atkārtotu izmantošanu vai citiem pārstrādes veidiem).

Vairākas akumulatoru sastāvdaļas arī var pārstrādāt, tādējādi izvairoties no bīstamo vielu izdalīšanās vidē un nodrošinot vērtīgus materiālus. Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 6. septembra Direktīvā 2006/66/EK par baterijām un akumulatoriem, un bateriju un akumulatoru atkritumiem (Bateriju direktīva) ¹² ir paredzēts tādu akumulatoru tirdzniecības aizliegums, kuri satur dažas bīstamās vielas, un izvirzīti mērķi attiecībā uz savākšanu un pārstrādi, nosakot, ka ražotāji ir atbildīgi par akumulatoru atkritumu apsaimniekošanu. Nav zināms, cik lielā mērā viltoto akumulatoru ražotāji atbilst šiem noteikumiem.

Lai gan šajā apakšsadaļā aprakstītās ar ekonomiku nesaistītās ietekmes kvantitatīvais novērtējums neietilpt šā ziņojuma tvērumā, tā nepārprotami ir svarīga sabiedrībai kopumā un ir jāņem vērā, izvērtējot viltotu riepu un akumulatoru fenomenu.

¹¹ <http://www.etrma.org/uploads/Modules/Documentsmanager/elt-report-v9a---final.pdf>

¹² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:02006L0066-20131230&rid=1>, OV L 266, 26.9.2006., 1. lpp.

INTELEKTUĀLĀ ĪPAŠUMA TIESĪBU (ĪĪT) PĀRKĀPUMU EKONOMISKĀS IZMAKSAS RIEPU UN AKUMULATORU NOZARĒS

© Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma birojs,
2018. gads

Atļauts pārpublicēt, ja sniegta atsauce uz avotu.

Avenida de Europa 4
E03008 Alikante, Spānija

www.euipo.europa.eu

2018. gada februāris